

ORADEA-MARE (NAGYVÁRAD)
10 Aprile st. v.
22 Aprile st. n.

Ese in fie-care dumineca.
Redacțiunea în
Közép-utca nr. 395.

Nr. 15.

ANUL XIX.
1883.

Prețul pe un an 10 fl.
Pe $\frac{1}{2}$ de an 5 fl.; pe $\frac{1}{4}$
de an 2 fl. 70 cr.
Pentru România 25 lei.

N e b u n í a.

Nefrică ne 'nțelăsă adesea me cuprinde
Și reci fiori ca ghița în inimă simțesc,
Ier fruntea mea aprinsă mai tare se aprinde
Și gânduri tot mai negre prin minte-mi rățăcesc.

Încep să plâng atuncea cu lacrimi arđetóre,
Să 'ntunecă vederea-mi, nu mai aud nimic,
Îmi tremură tot corpul de-o spaimă 'ngrozitóre,
Voiesc să-mi spun durerea, dar nu mai știu ce ție.

Apoi fără de voie încep să rid deodată,
Un ris, un ris selbatic ce nu mai pot opri,
Și rid, cu fața încă în lacrimi inecată,
Ier ochii-mi în orbite încep a se mări.

Atunci îmi pierd puterea și cad fără simțire:
Când me deștept, îmi pare... îmi pare c'am visat:
Dar nu!... E nebunția... séu... pôte-o presimțire,
Că mórtea-mi pregătește mormântul așteptat.

Carol Scrob.

Busioc și Măgheran.

— Poveste. —

Eră odată, ca nici odată, că de n'ar fi fost nu s'ar mai povesti, pân' un purice — ar plesni, și eu nu m'as sbate a minți, că nu-s de-o ție de două, ba nici chiar de nouă, ci-s de pe vremea, pe când lupul cățel, eră pus la oi, de le mâná dinapoi, eră, cum țiesei, un împérat, căruia i se și ședea! Avea el pe la palatele și 'mpărăția lui lucruri, de care te 'ncruceși auđindu-le numai d'apoi să fi fost pe acolo și să le fi privit cu ochii tei?!

„Și minciuna-i vorbă” — va țiece cineva; dar fiind că numai pământul astupá gurile ómenilor — povestea áluiá — eu me voiu ținé de poveste, ca și care nu mai este.

Avea 'mpératul acela sórele seu, luna sa și stelele sale, așa că 'n împărăția lui nici pomaná de 'ntunerec să nu-ți veđi mâná, după cum se 'ntemplá pe la de-al de noi, când atáta spuzá de om ne luminám și 'ncálđim la o sárăcie de sóre.

Copii anc'avea, dar numai doi; un fecior ș'o fétá, de și după dreptate ar fi trebuit s'aibá batár o clae, că dór avea cu ce-i ținé. Fec minte

cum erá, că-i cam de mult de-atuncea, dar fétá pare că ș'acum o vėd! Decând a croit Dumneđu, cu a sa puternică mâná, ceriul și páměntul, n'a fost și nici c'a mai puté fi vre-odată, atáta frumseță câtá erá pe fétá aceea! Erá, cum se țiece, de acelea, care furá și min-tea și inima bietului om. Te puteai uitá la sóre, dar la ea nu.

Pe la curțile 'mpérátului, Dumneđu șcie, câtá lume se 'nvėrtiá! ș'apoi șciți dumnia vóstrá, că mulți se vėd a fi ómeni, așa pe din afará și 'n láuntru sânt draci impelițați.

Vorba ceea: În gurá cu Dumneđu și 'n inimá cu drac. Lup îmbrácat în piele de óie, care 'n față te netezeșce și 'n dos le ciopleșce. Așa este! Pe acele vremi, când nici nu visai, numai ce te pomenia cu câte un smeu, care te făcea să rămái, câte țiele ai dela Dumneđu, cu inima arsá, ducėndu-ți ce-aveai mai drag la ușa ta. Împératul deci, aducėndu-și aminte de vorba ceea: „Paza bună fereșce pe om de primejdia rea”, — a gândit să-și ascundá fétá dinaintea ochilor omeneșci. Vorbá să fie! Că tocmai ásta va fi fost gândul împérátului, ție și eu, dar de jurat n'as puté jurá, cred însă, că nici dumnia vóstrá nu-ți pofti să-mi lapėd sulletul numai de flori de měr, pentru niște lucruri petrecute pe când erá lupul cățel, cum avusei cinstea a ve spune.

Una stá! Împératul ș'a 'nchis fétá într'o grădiná frumósá, incungiurată de ziduri urieșe, peste care ochiul de om să fi stat în creșcet — cum se țiece — și n'ar fi putut străbate. Acolo-și petrecea ea, fétá de 'mpérat, în mijlocul florilor alese, ce erau de tóte feliurile, câte numai s'affl'á 'n cer și pe páměnt. Și ici, și cólea dai de câte o tufá de mǎrgáritar. Ș'apoi florile nu se mai gátau. Când unele se scuturau, altele 'nfloriau și mai multe impupiau. Decá te dai de-o parte ș'arunci o privire peste grădiná, ție se pare c'ai dinainte-ți un covor de cele scumpe, țesut în degete, din feliuri și feliuri de strámături, împodobit cu fir și cu mǎrgáritare.

Fetei de 'mpérat o singurá tufitá de trandafir i picase la inimá, cine șcie de ce. Făcea, ce făcea și hai la trandafir! ađi așa, máne așa. Într'o ție jucăndu-se ea, mai cu bobocii de trandafir, mai cu florile, mai cu una mai cu alta, n'are ce lucrá, făr inghite așa frunđuță de frunđuță o flóre 'ntregá. Din cėsul acela a ramas împovăratá.

Tatál seu ca să nu greșescá, se pune ș'aduná pe toți boerii țėrii la sfat. Ei să chibzuescá, ei să judece.

S'aduná ei, niște bėtráni împovărați de ani și cari se credeau a fi óre cum mai bátuți la cap. Dar țiec-tórea ceea: „Vorbá multá, ispravá puținá”. Unul țiece

una, altul alta. Ce ăce unu, nu-i place la altul; fiecare vré s'ê fie el mai cu cap decât cealalt; așă c'ă z'ăpăciseră cu totul tot pe bietul împ'erat. Când eră acum gata s'ê se spargă adunarea, făr a face măcar at'ata ispravă, c'at e dela m'êr p'ân la p'êr — c'at'ata nu-i mult — i'etă c'ă s'oseșce ș'un b'êtrân șchiop, care de-abi'ă-și pul'ê purt'ă anii cei mulți, ce-i ave'a.

B'êtrânul, cel șchiop cum aude, c'ă ce fel de v'enturi bat pe la curțile 'mp'êrăteșci, ăce dintr'una, c'ă-i p'ecat de Dumneđu se fac'ă ei m'ôrte de om, tocmă aci 'n d'ricul împ'êrăției, s'o duca mai bine pe f'etă, in cutare codru 'ndep'ărtat ș'acolo s'ê-i ascundă s'orele. Șf'atul b'êtrânului șchiop toți il affară de cel mai potrivit, p'ână și 'mp'êratul, c'ăci de! inimă de om ave'a și el ș'apoi s'ê-și v'edă singura f'etă cu care-l d'ăruise Dumneđu, sting'ându-se dinaintea ochilor sei de tată, nu se putea. F'eta tocmă din p'ricina asta nici nu visă ce-o așt'eptă.

Lucrul se puse la cale așă fel, c'ă tocmă feciorul împ'êratului eră menit s'ê ducă pe soră-sa 'n codrul cela și s'o p'ăpăd'escă de pe fața p'ăm'entului. Ca dov'edă c'ă s'a purtat întocmai dup'ă cum i eră r'enduit, trebuia s'ê-i aducă: ficatul și inima și degetul cu inelul, cel de adimante.

Pe când se crepă de ăiuă, f'eta de 'mp'êrat dimpreună cu frate-so eșiseră la preumblare pe drumul, ce duce la p'ădurea, cea hotăr'ită, intr'o c'ăruță trasă de niște smei de cai, c'ă altecum nu ș'ciu s'ê le ăce. Se duc ei, duc, multă lume 'mp'êrăției ca Dumneđu s'ê ne ție, făr ca f'eta s'ê b'ănuiască ceva. At'ata s'au infundat prin codru, c'ă eră mai n'opte de desimea, cea fără s'êmă a copacilor, a c'ăror v'êrf c'at a fi fost nu se putea ș'ci, c'ă se perdeu 'n nori.

Când a g'ândit feciorul de 'mp'êrat, c'ă de mai merge, nu-i modru ca la rent'orcere s'ê mai nimer'escă drumul, cel bun, a spus soră-sa, la 'nceput așă mai pe departe ce-au hotăr'it b'êtrânii ț'erii in privința ei. S'ê fi v'edut pl'âns și lacr'ămi! O inimă de bicașăl și trebuia s'ê se 'nm'oi'e! Dar vorba ceea: „S'ângele ap'ă numai nu se face, fie ce-a fi”. Fratele ăce, c'ă el ăeu n'ô va omori, c'ă nu-l lasă inima s'ê fac'ă una ca asta, dar va omori c'ățelușul — ce din înt'emplare se luase dup'ă c'ăruță, i va sc'ôte ficatul și inima, și va ăce — acasă, c'ăcelea s'unt ale soră-sa. Cu degetul cel cu inel inș'ê nu-i altă sc'ăpare, făr trebuie s'ê-l taie, din p'ricina asta tot n'a p'eri ea. ăce și face. Se pune și-i face la răd'ecina unui stejar, ce sute de ani s'a luptat vitejeșce cu t'ôte viscolile, o colibă, ca s'ê fie 'nc'atva ap'êrată de selbăt'ăcimi și v'rimi rele. De m'ăncare-i lasă el, tot, ce biet ave'a; o pită, ce ș'ô adusese de merinde, și-o ploscă cu vin de peste ani. Vinul fost-a el, ca cel dela Drăgășani, ori ca cel de Odobeșci, Dumneđu ve p'ôte spune, dar eu nu, c'ă nu l'am pus pe limbă. Acum ce s'ê se fac'ă, c'odată tot trebuie s'ê-și ăic'ă remas bun?! S'ê s'ărut'ă și se 'mbrățișeză ca niște frați dulci, ce se iubesc din inimă. „Acum Dumneđu s'ê-ți p'ôrte de grijă iubită soră, c'ă eu trebuie se plec!”

Ăncă in n'optea aceea f'eta de 'mp'êrat nașce doi copii cu p'êrul numai aur gol-goluț. G'ândiai c'ă-s rupti din șf'antul s'ore, nu alt-ceva. Nu ș'ciu dec'ă e nevoie s'ê ve mai spun, c'ă ei erau n'ăsd'raveni! De aceea nici nu creșceau ei, ca de-al de noi, c'ă-ți es peri albi, numai p'ână-l v'ed'ă ag'ățându-se de cornul vetrei și mai stă nițel cuc! — apoi p'ână-l scoți cu totul din penele, cele rele, te mai vede Dumneđu. Creșceau me rog aceia așă cum se creșce ș'ciți vorba ceea: „Il v'ed'ă cresc'end”.

Trecuș'acum o bucată bună de vreme și fiind c'ă o p'âne nu-s d'ou'ê, și de unde tot ei și nu mai p'uni nimic înd'êrpt dela o vreme trebuie s'ê se șf'ir'escă; — p'ânea eră pe g'ătat. ăce mult dec'ă ve spun, c'ă mai a-

vea un c'alcăiu de p'âne. De vin nu mai fac vorbă, c'ă fără el tot p'ôte omul trăi și ăncă c'at de bine, numa s'ê aibă cu ce. Nu trebuie s'ê uităm vorba remasă din b'êtrâni, c'ă „vinul îl bei de bun și el te face nebun”.

Intr'o ăi, așă pe la p'rândul mare, s'ê pomen'esc'ă numai f'eta de 'mp'êrat, c'ă doi moșnegi b'êtrâni, cu b'ărbile și capetele ninse de v'rimi, dau pe la coliba ei, — de și p'ân'acum n'a putut simți șf'let de om prin p'ărțile acele. Eră ănsuși Dumneđu cu șf'antul Petru, cari pe-acele v'rimi tot mai dau din când in când pe la noi, ca s'ê v'edă cu ochii lor, ce și cum mai stă lumea asta. m'ăncatu-ar fi pustietatea s'ô fi m'ăncat, c'ă mult i rea și nemulț'ăm'it'ore! Ba dec'ă nimeriau ei pe la ômeni de-al de moș Avram, mai făceau și c'âte-un pi de chef. Dar me rog, ce ș'ci d'umnia ta, c'ă cine-s, dec'ă eu nu-ți spun, c'ă de unde-s și din ce n'êm me trag? Me v'ed'ă c'olea om, at'ata-i tot. Așă s'a 'nt'emplat și cu f'eta de 'mp'êrat.

Din vorbă 'n vorbă, moșnegii cei streini ajung p'ân' acolo, c'ă spun, cum n'au m'ăncat de trei ăile, r'ătăcind prin aceste locuri neumblate. F'eta de 'mp'êrat făr a ăce-o vorbă leg'ănată, le aduce c'âte-o strujă de pită și le 'ntinde și plosca s'ê 'nghit'ă, ce focare-or g'asi, c'ăci vorba ceea: „Vinul e toiagul b'êtrânețelor”.

Dumneđu dup'ăceea ăce c'ar dori s'ê-i v'edă copilașii și de cumva n'or fi botezați s'ê-i boteze c'ăsa-i bine și pl'ăcut lui Dumneđu. F'eta de 'mp'êrat nu eră de acelea, cari așt'eptată s'ê ăci de d'ou'ê ori. S'ê duc ei, cei doi moși b'êtrâni, cu copilașii la un isvor curat și limpede ca r'oua dimineții. Acela nu departe de stejar eș'ia din p'ăm'ent, arunc'ând in truda sa n'ășipul ce-i sta 'n cale și făc'end in chipul acesta un m'urmur lin, ce te făcea s'ê stai dus pe g'ânduri și s'ê-l ascuți cu pl'ăcere. Dumneđu și cu șf'antul Petru boteză pe copii așă dup'ă cum ș'ciu ei c'ă-i mai bine, ș'anume dup'ă legea n'ôstră rom'ănescă, in care ne-am pomenit din str'ămoși și de care ne va desp'ărți sapa și lopata, dar alt-ceva nu. Dumneđu eră popa, i'êr șf'antul Petru nașul. La copii le-a eș'it nume din botez: Busioc și M'ăgheran ș'așă a remas p'ână 'n ăiua de ađi. Dup'ăceea, mulț'ămind fetei de 'mp'êrat pentru cinstea, ce le-a făcut, se duc in c'ătrău au vrut ei.

F'eta de 'mp'êrat nu se putea miră din destul, când intr'ând cu copiii 'n colibă, vede p'ânea 'ntregă și plosca numai rasă de vin. Din p'âne ori s'ê tai, ori s'ê te lași, c'ăceea tot intr'egă are s'ê rem'ănă; i'êr plosca ăe unde s'ô poți goli! Acum a p'riceput cum se cade, c'ă ce fel de ômeni au fost cei doi c'ăl'etori. Le-a mulț'ămit din ad'âncul inimei sale ș'ciind, c'ă cel ce p'ôte face unele ca acestea vede t'ôte și p'ortă grijă de t'ôte; — ș'apoi numai p'ăg'ăni c'ei fără de lege nu mulț'ănesc lui Dumneđu.

T'ôte le mai mută omul, de nu altă de pe un um'êr pe altul, dec'ă are ce-i trebuie la gură. De lume mai c'ă uitase și f'eta de 'mp'êrat, in mijlocul a doi copii frum'oși și plin de vi'etă.

Când intr'o ăi Busioc, copilul cel mai mare, rogă pe m'ă-sa, s'ê-i deie trei p'erișori din capul ei, c'ă are se fac'ă ceva din ei. M'ă-sa, bună ca t'ôte mamele, cum ar put'ê s'ê nu-i fac'ă pe voie? Făr a-și mai sparge capul, c'ă ôre ce are s'ê pună la cale Busioc, cu cei trei p'erișori, smulge trei fire din p'êrul ei cel lung și curat ca aurul și i-le dă s'ê fac'ă ce-a vré el. Busioc ș'cie, ce va fi isprav'it, ce nu, c'au scos la cale: paloș și are și tolbă in d'esuită cu feliuri și feliuri de s'ăgeți. Când au v'edut și una ca asta, s'au bucurat cu toții.

De-aci 'nainte, cum se crepă de ăiuă, ia-ți armele Busiôce și te ca mai du prin cel codru p'ărăsit, dup'ă v'ênat, c'ă d'or este destul! Când eră s'êră, te t'ređiai c'ăduce mai una, mai alta, ș'ciți ca v'ênătorii.

Într'o ȃi te miri cum se meșterește ei, că prinde un puiu de lup, așa viu cum l'a făcut mă-sa, și hai cu el cătră casă. Într'altă ȃi-și însăma un ursuț și 'n cele din urmă se cumpește, că pune mâna și pe un cățelandru de leu. Pe acestea-i ținea ca pe niște dulăi în prējma colibeii, ce-o avea. Pare-mi-se că și cănișorii lui — așa le ȃicea, când vorbea peste toți — încă erau mai alt-cum decât alții, că se pricepeau me rog la ce nici aminte nu ȃ-ai aduce, ier de fugă nici poveste. Le pusese până și nume — cine-a pomenit cândva căne fără nume? — N'aude! Na vede! Na greu-ca-pământul!

Vedend Măgheran isprăvile, ce le făcuse frate-s'o numai cu cei trei perișori, unde nu se 'ndemna și el, și face toate așa după cum făcuse ș'acela. Cine șci ecum s'a întemplat, că până și cănișorii încă-și însămaser?! De ce se se alle el mai cu minte de cum e frate-s'o și se dee altfel de nume la cănișorilor sei?

Aș vré se ved omul, care-ar ȃice, că pôte se mulțămescă vre-odată sufletul omenesc! El, sufletul, din ce are, din ce s'aventă tot mai sus și se perde cu dorințele prin lumi necunoscute.

Féta de 'mpérat n'are ce lucră, făr spune copiilor sei; că mai este lume locuită de ómeni ca și ei. A fost peste cap atata! Din ȃiua aceea coliba eră pré nu șciu cum, ier codrul dintr'o samă 'n afară părăsit. Că mimile lor ar fi început acum se bată mai repede, nu pot ȃice. Destul că Busioc se gată de drum. Aședă el în straiță mai una mai altă, că cine șcié cât-a trebui se mérégă până ce va da de lume! „Când vor picură trei picuri roșii de sânge din paloșul teu, — se șci frate că-s pe ceea lume, deci se pornești se me cauți — ȃise el cătră Măgheran. Dup'aceea și luă remas bun dela mă-sa și frate-s'o și la drum copile cu cănișorii cu tot.

S'a dus el, Busioc, dus : ȃi de véră, până 'n séră cale lungă se-i ajungă. Când sórele eră pe-ací se s'ascundă dup' an dél, el ajunsese 'ntr'o poiană. Ací se hotări se remănă peste nópte. Dă poruncă la paloș, că dór nu eră o custură, cum pôte veți fi cređend unii, din ȃi cari n'ați vedut și lucruri de acestea — se-i culce la pământ nouă care de lemne, se țipe un foc ca din lemnele altuia, vorba ceea. Uitasem se ve spun, că peste ȃi el venase un porumb de cei mari, gulerati.

Pân' se se facă focul isprăvește cu porumbul și-l trage 'ntr'o frigare croită dintr'o țandără de lemn. Eră tocmai pe când s'amestecă ȃiua cu nópte, lucrul acesta. Nu trece, se ȃic o jumătate bună de cés, și se face un întunerec, că nu-ți vedeai mâna. Acum începe-a se auđi pe vârful copacilor, o zgriburitură ș'o miorlăitură de cele drăcești, că se fi fost cine se fi fost și trebuia se-ți faci cruce și se ȃici batér *Tatăl nostru*, decă nu mai mult. Și din aceste de unde se slăbescă! Nu puteai șci ce se fie. „Vai voinice, dar calduți-i ție și frigu-mi-i mie! că-s o beată de babă bătrână și neputințiosă“, — ȃice cine s'allă pe-acolo prin copaci. Busioc, avend o inimă ca pânea ceea bună, nu putu se n'o chieime la foc, dar baba-i ȃise c'ar veni dar i témă de cănișorii lui, cari or rupe-o, de réi ce sânt. „Na trei perișori de-ai mei și-i țipă peste cănișorii tei, c'apoi vin, — ȃisă ea. Ce se-i vină lui Busioc în minte, că pôte fi chiar *Mama pădureii*, care la mulți voinici le-a ascuns sórele pân'acum, și pôte că la ascunde și lui?! „Omul până nu pățeste nu capătă minte vqrba ceea. Busioc aruncă cei trei perișori dela Mama-pădureii, că ea eră, peste cănișorii lui, ș'aceea veni la foc.

Mama-pădureii, avea un broscu de cei mari în mână, pe care trăgându-l într'o frigare, se pune se-l frigă.

Și Mama-pădureii tot a dracului! face ce face și pleoșc! cu brósca ei peste porumbul celuia. „Seđi babă că-ți stâng lumina“. — Cine frige brósca, mănecă porumb, — Mama pădureii dincólea. Acum așa; mai apoi așa, până când a scos și pe Busioc din țitini. Hai se-i dee o palmă ca se vedă tot stele verđi. Mama-pădureii tare-a dracului, de unde se se 'nvoiescă la una ca asta! „N'aude! N'a vede! N'a greu-ca-pământul! prinde-ți-o, rupeți-o, mici fărime faceți-o!“ — Vai drag domnul nostru cum nu ȃ-am da ajutor, dar nu putem, că ne-a luat puterea Mama-pădureii, cu cei trei perișori ai ei, cari erau fermecați. Face baba, ce face și atât pe Busioc, cât și pe cănișorii lui i motroșește de pe lumea asta, ca și când n'ar fi fost nici odată, — apoi 'ngropă într'o margine de péréu, la umbra copacilor.

Trei picături roșii de sânge picaseră din paloșul lui Măgheran, când frate-s'o ș'a dat sufletul. Se gată de drum se cerce dór dă de urma lui, și de nu altceva, incai se-l resbune, c'atata nu-i mult, dela un voinic ca el. Pune la straiță, ce trebuie, că la drum numai nu poți porni, ca picat din nori — apoi luându-și remas bun dela dragă maică-sa, care l'a nutrit cu lapte din sinul ei cel fraged — o ia la drum într'acolo pe unde inima lui de frate-i șoptia c'a trebuit se mérégă și Busioc.

De mers, gândiai c'a luat drumul cu ruptul, așa mergea de grozav, c'un dor nestins il munciă, acela de a șci ce s'a ales de frate-s'o. Ș'apoi povestea cântecului :

Când m'ajunge dor de ducă,
Me duc la dél ca pe luncă;
Când m'ajunge dor de mers,
Me duc la dél ca pe șes.

După ce s'a dus el dus multă lume și 'mpărătie ca Dumneđu se ne ție, că 'nainte este încă multă și frumoșă s'ascultați și dumnia vóstră; de mi-ți asculta, multe-ți invéța.

Când sórele eră p'ací se s'ascundă după dél, soșește și el în poiana ceea, unde-a fost masul ș'al frate-s'o; dar acésta el n'o șcié, că n'avea de unde s'o șcié. Peste ȃi, i eșise 'n cale un porumb, pe care — gândind, c'a fi bun de cină, l'a săgetat fără multă trudă. Porunci la paloș se-i culce la pământ nouă care de lemne, și pôte și mai bine, ca se țipe un foc colea, ca din lemnele altuia, cum se ȃice. Până una alta el se pune, se caute o vétră bună de foc, ca nu dându-te pe lângă el, după ce adormi, se te pomenesci, că te dai de-an durigușul, ca un fedeleș. Umblând în cóci și 'n colo dă de vétra frate-s'o pe care nu crescuse încă léc de fir de ierbă. Se vede, că cine-a făcut cimi-litura :

Unde se culcă boian,
Se cunoșce într'un an. (Focul.)

a știut el, ce ȃice.

După ce-a ațit focul; până se se fac acela cum se cade, el se pune și-și gâtește porumbul pentru fript. Asta eră tocmai pe când s'amestecă ȃiua cu nópte. Nu trece, se ȃic așa, o jumătate bună de cés, și 'ntunerecul eră atât de grozav, că-l puteai prinde cu mâna. N'aude! Na vede! Na-greu-ca-pământul, s'aședaseră pe labe, ca toți cănișii, și cum le plăcea lor așa se dogoriau pe lângă cel foc.

Nu-i nevoie se ve mai spun — așa cred eu — că Mama-pădureii, cea sbărcită, ier se 'ncercat norocul, căci de! vorba ceea: „Năravul din fire, n'are leuire și lupul își schimbă pėrul, dar năravul nu“. Măgheran,

gândiai, că i-a spus cineva, perișorii i-a aruncat în foc, fără ca Mama-pădurei să bage de seamă.

Când aceea, își arătă pofta de mâncă porumbul celuia, las'o numai pe mâna lui Măgheran, să-i arete el, că Dumneșeu i în ceriu!

Așă mi-o cârpește me rog, c'o drăguță de palmă, că i-a mutat căpriorii dela loc; ier cănișorii 'ndată ce aud: „N'aude! N'avede! Na greu-ca-pământul! prinde-ț-o, rupe-ț-o, mici fărime faceți-o“ s'au repeșit la Mama-pădurei, cea urită și colțată și unde nu 'ncep a mi-o 'ntinde ș'a mi-o hântui ca 'n clacă, că pe aci să-și dee sufletul. „Lasă-me voinice! că „ț-oiu învia și pe frate-t-o încă mai frumos și mai vitez decum a fost, cum și pe cănișorii lui. „Nu-i bine să lași laptele pe ominia vițelului și nici pe tine slobodă“, — dize Măgheran, pentru că tu mi-i arătă spatele precum te vîd. N'aude! N'a vede! N'a greu-ca-pământul mi-o ținea cum șciau ei mai bine, până când ea căutând în drépta și 'n stînga, dă de buruiana vieții, de un isvor cu apă vie și de altul cu laptele sântății. Cu aceste și cu altele a făcut viu atât pe Busioc, cât și pe cănișorii lui; dar mai fațoși încă decum au fost cândva. „Vai frate! dar, ce somn adânc am tras“ — dize Busioc. Somn vecinic eră să dormi, decă nu viniam eu să fac pe Mama-pădurei, ce te-a omorit, să te facă viu ieră.

Acum N'aude! N'a vede! N'a greu-ca-pământul! prinde-ț-o! rupe-ț-o! mici fărime faceți-o! Cât ai dize, fă-te 'n coala, Mama-pădurei și eră trimisă pe ceea lume — unde-o fi aceea? ca să nu mai facă atăta potcă, la feciorii de crai și de 'mperați.

Dup'acestea mai povestindu-și ce aveau de povestit își iau ziua bună și Măgheran să întorče la mă-sa, ce se topia vîdînd cu ochii de dor și de supărare, — ier Busioc o ia la picior încătrău vedea cu ochii.

Merge el, Busioc, merge, multă lume și 'mpărăție, ca Dumneșeu să ne ție, că 'nainte din poveste, Dómne mult mai este. După ce să mai săturase de mers, se pomenește că-i afară din pădure. Dinaintea lui să 'ntindea, cât veți cu ochii o câmpie de cele mai mănoșe, de care numai se pot găsi sub sóre. Trei césuri cu talpa, pășind bărbătește, a creșut el, c'a fi de ajuns, pentru ca să ajungă la cetatea strălucitoare, ce să zăria 'n depărtare.

Cum merge el pe drumul vîrtos ca simburele de persecă și drept ca lumina, spre cetatea ceea, ietă că de o parte a drumului, dă de-o fântână adâncă, în jurul căreia să ridicau falnic niște plopi de cei mai urieși, ce nu mai pot fi. Pe-o lăiță, aprópe de blănele fântănei, ședea o fétă amărită și cu ochii inneați în lacrimi. Te puteai uită la sóre, dar la ea nu.

Feciorul, precum am avut încă cinstea a ve spune, eră milos din cale afară. Dă bună ziua, și 'ntrebă după pricina supărării și durerii, ce-o muncia. Féta spune, cum în întrégă 'mpărăție a tată-s'o, nu se găsește altă fântână cu apă bună de beut, fără numai aceea, care le stă dinainte. Peste fântâna asta însă are stăpânire un bălaur cu două-spre-dece capete. El vîrsă 'n fie-care an odată numai, apa de trebuință pentru totă țera. Atunci însă trebuie să i se dee un om de viu ca să-l mănănce, altcum ori că nu vîrsă apă de loc, ori că 'necă totă țera, de ce Dumneșeu să ne ferescă! Lucrul acesta cu darea ómenilor pe séma bălaurului, merge pe răbuș și sărituri nu se pot face. Acum e rîndul 'mpăratului, care ne avînd alți copii decăt pe ea singură, a trebuit s'o jertfescă. Nu se șie césul când bălaurul are s'o 'nghiță de vie. A făgăduit 'mpăratul, aceluia, care va omori bălaurul, 'mpărăția jumătate, ier după mórte-i totă, precum și mâna fetei, dar nu s'a găsit nime pe lume, care să-și pună vieța 'n cumpenă pentru ea. „Sînt ostenit și trudit de dru-

mul ce l'am făcut, dar cu ajutoriul lui Dumneșeu lasă-l numai pe mâna mea“ — dize Busioc. Pân' mai este vreme, se pune s'atîpescă puțin, ca să-și mai adune puteri noué. Acésta o face punendu-și capul pe genunchii fetei, căreia i-a spus ca să-l deștepte, când a simți bălaurul.

Nu trece nici un sfért de cés, c'atata nu-i mult, și voinicul nostru durmiă dus în lumea visurilor dimpreună cu ai sei cănișai.

După ce sosește vremea, când bălaurul avea să-și facă mândrele, unde nu 'ncepe-o borborosire ș'o clo-cotire prin cea fântână, că gândiai, că se surpă până și pământul. Féta de 'mpérat de frică ce-i eră, de unde să-ți pótă resuflă măcar necum să mai dee glas, ori într'alt chip să cerce-a sculă pe Busioc. Dumneșeu, care pórta grijă de tóte a cumpénit lucrurile astfel, c'o lacrimă de cele ferbinți s'au rupt din genele ei de se-cară — cum dize cîntecul — ș'a jucat pe fața voinicului. Acesta 'ndată sare 'n picioare și stă gata să vîdă cea mai fi și asta. Când își arată bălaurul un cap — că pe tóte deodată nu eră chip să le pótă scóte — Busioc dize cătră cănișorii: „N'aude! N'a vede! Na-greuca-pământul! Prindeți-l! rupeți-l! mici fărime faceți-l! L'ar face ei, cănișorii, buni bucuroși, dar vorba ceea: „E ușor a porunci, dar e greu dea 'mplini“, — căci bălaurul eră o lighioie, cum nu s'a mai pomenit. De ținut însă ca ferul mi-l țineau. Voinicul și de vîră până 'n sêră taie la capete de bălaur, cum tai tóamna la curechiu, nu altcum, dar lucru mergea 'ncet, că bălaurul mi se svércolia, ier capete erau multe. Dela o vreme încep capetele a se mai găta, dar și puterile voinicului se mai sleiseră, ier sudorile-i curgeau de pe el ca bobul.

După ce isprăvi cu bălaurul se puse să mai tragă un pui de somn, ca să-i vină ier puterile pierdute și obosit din caleafară — cum să găsiă îndată-l fură un somn greu.

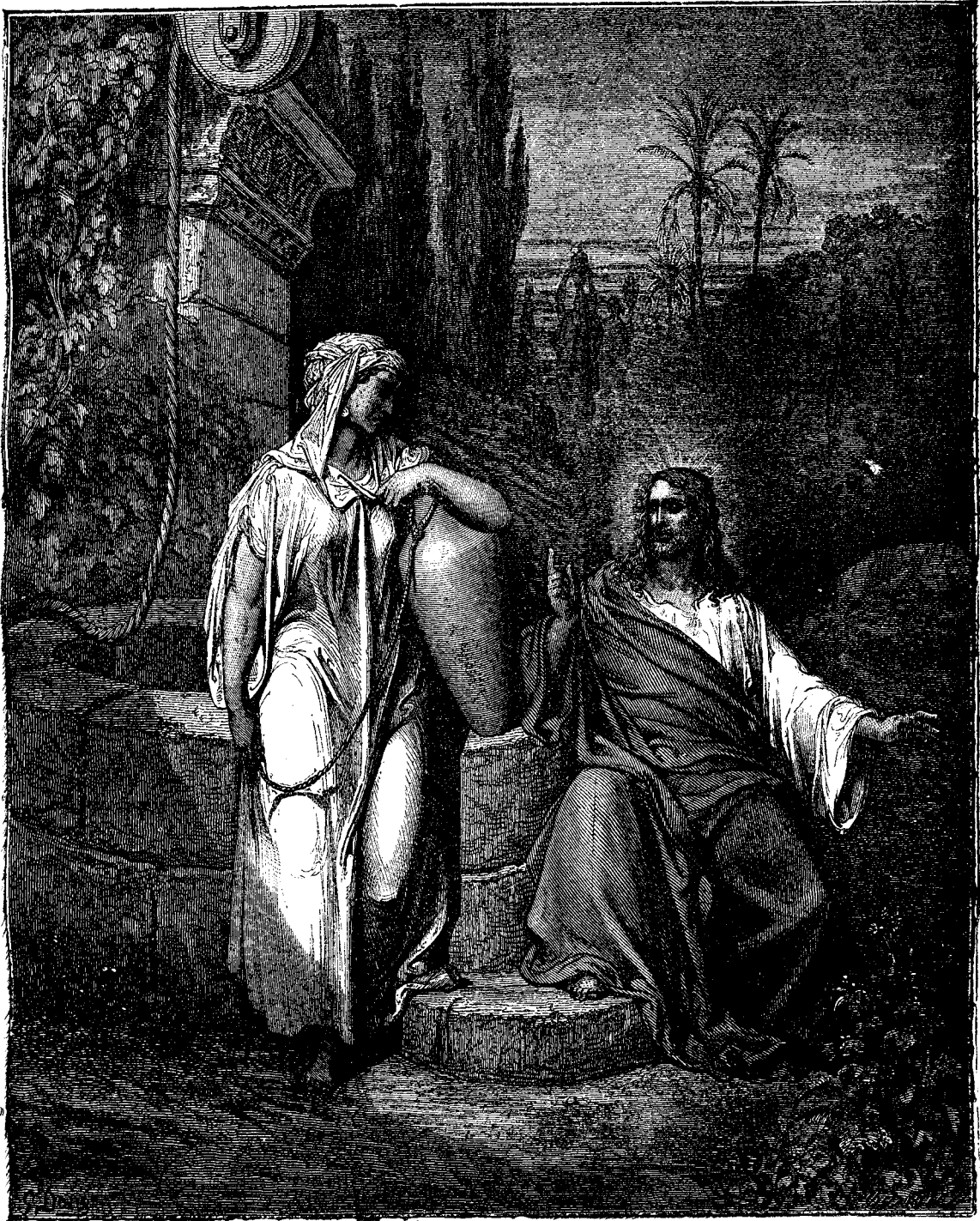
Într'aceea 'mpératul trimete pe o slugă de țigan, să vîdă, ce s'a ales de féta lui și de ce numai ese apă prin țéră? Sosind țiganul la locul hotărit remăne 'nmărmurit, vîdînd atăta amar de sînge și capete de bălaur.

Uitându-se mai bine vede féta de 'mpérat și pe Busioc durmind dus cu capul pe genunchii ei, ier cănișorii încă nu simțiră nimica.

Țiganul de și lăsat prost și fricos dela Dumneșeu totuși începe a pricepe cum s'au putut întemplă lucrurile. Face semn la féta de 'mpérat, că de nu-și ține gura, i stinge lumina; ier el ia frumușel paloșul voinicului și-i retéză capul lui și al cănișorilor sei. Mergînd el cu féta cătră casă i spune verde, că de nu spune acasă, că el a omorit bălaurul să șie c'atata-i a ei! De frică, ce să facă beata fétă, când vede cu ochii sei cum acela care-a mântuit-o s'a stins de pe fața pământului?! Și așă slabă nădejde mai putea avé, ca să-i fie cândva bărbat.

'mpărății ca ómeni dreți ce să află nu pot minți, pentru că nu li se șede. Cu părere de réu se hotări și 'mpératul acela să-și dee féta, pe care-o iubiă ca lumina ochilor, după țiganul cela negru ca fundul cénului, pe când ea eră albă ca spuma laptelui. Ca zestre trebuia să-i dee jumătate din 'mpărăția lui. Ca 'mpératul să-și tragă vorba înapoi nu eră cu puțină vorba ceea: „Făgăduieța dată, datorie curată“ și „pe unde ese cuvîntul ese și sufletul“.

Țiganul temîndu-se de ceva, tot sta de fétă ca să se cunune odată, dar ea din parte-i il tot îmbetă cu apă rece. Ba că-i lipsește ceea, ba că n'are cealaltă, gîndind în gîndul ei, că da de totuși s'a sculă ier feciorul cel voinic ce-o mântuit-o ș'a merge după el, că Dómne, dar cum i mai picase de bine la inimă. Așă-i

Isus la fântână.

omul făcut, ca ceea ce dorește și nădăjduiește, de și rar i se 'mplinește.

Trei picuri roșii de sânge picuraseră ier din paloșul lui Măgheran și el eră acum pe drum să afle, că ce i s'a putut întemplă frate-s'o.

Când ese afară din pădurea aceea dă de doi moșnegi neputincioși, cari cu toiagele 'n mână aduna niște uscături pentru foc. Eră ănsuși Dumneșeu cu sfântul Petre.

Măgheran se pune și-i întrăbă dec'au aușit cumva de un tinăr voinic în părțile aceste. Bunul Dumneșeu, ca unul ce șcie tôte, nu 'ntârșie a-i spune din fir în pěr tôte câte s'au întemplat cu frate-s'o, și l'a 'nvětat cum s'e-l facă ier viu, dar mai frumos și mai voinic ăncă decum a fost mai înainte. Urmând Măgheran poveșelor dumneșești, nu i-a fost greu de loc să afle pe frate-s'o și s'e-i dee ier viêtă.

Busioc cum se tredește dice: »Vai drag fratele meu, dar ce somn greu am mai tras!« — Somn vecinic eră să tragi decă nu te sculam eu, frate dragă, că pe tine, precum mi-au povestit niște bėtrâni plin de evlavie, te-a trimes pe ceea lume, un țigan nelăut dela curțile împěrătești. După ce mai povestiră ei ce aveau la inimă, să despărțiră din nou, întorcându-se Măgheran la maică-sa, ier Busioc eră să-și cerce norocul pe la curțile împěrătești.

Mergend Busioc în orașul cel împěrătesc, lucru cel dintăi i-a fost c'a tras în sălaș la o babă de cele mai vechi de țile, din câte numai se află în părțile acelea. El bine șciă, că nu pôte să ouă bună-ôră găina cuiva făr ca baba să nu șcie bățer cu o ții mai înainte, și acēsta. Ș'apoi așă-s ele babele 'n tótă lumea, de unde unul ce-avea pic pe ele, le-a numit într'un cės rėu »Gurile satului« și așă a remas până 'n țiuva de astăđi.

Nu fu greu lui Busioc se afle, că fėta 'mpěratalui păn'aci a tot încăleit ițele, ca să nu mērgă după țigan, acuma insē, fântăna minciunilor apucase a secă și lumina s'apropiă de deget. Peste o sēptēmăna, nu mai departe eră hotărīt să se țină uspeșul.

Una a cerut fėta dela tată-s'o, împěratal, ș'a dobândit-o. În sēptēmăna aceea ori ce selbătăcime s'ar abate în părțile acelea să fie cruțată, și lăsată să umble pe unde i-a plăcea.

Busioc se pune și trimete pe lup cu un revășel la fėta împěratalui, și-i bate capul să bage de sēmă dór pō'e pune laba pe paloș. Când mergea lupul prin curte, tôte străjile-i făceau loc, c'așă aveau poruncă, ier el a străbătut până 'n odaia unde să găsiă fėta 'mpěratalui cu țiganul. La 'nceput țiganul n'a putut să scótă din sine o vorbă măcar, de frică și de spaimă, mai târđiu insē începe și el a face la gură ca un țigan ce eră. De nu eră fėta de față pare-mi-se că scōtea pe lup din ogașe, ș'o pātea al dracului. Paloșul eră acățat atât de sus, că lupul nu s'a chibzuit s'e-l pōtă luă. O scrisorușă dela mână fetei și mai niște fripturi de cele 'mpěrătești, au fost totul cu ce s'a tređit stăpānul seu în țiuva aceea. Când a eșit lupul din curțile 'mpěratalui doi călăreți de cei mai ageri, erau puși s'e-l urmărēcă, ca să vėđă 'ncătrău are să dee. Cu tótă opințirea cea mare a căilor au pus-o de māmăligă și călăreții ceia.

A dōua ții a fost trimes ursul. Încât pentru paloș nici el n'a fost mai norocos decăt lupul și cei patru călăreți trimeși după el, s'au întors cu buzele umflăte.

A venit acum și rēndul leului. Decă nici lui nu i-s'a sfti să pōtă aduce paloșul, apoi sănėtate dela Abrud! Leul așă se cumpēneșce, că lasă ușa crepată nițel, ca să nu mai aibă val cu deschisul. Până s'e-i scrie fėta ce-avea de gând — țiganul se pitulase într'

un unghiu de vitěz ce să simția — el, leul, sus la paloș și apucându-l așă ca să nu se slufēcă, le arată 'ndată călcăiele. Cei șesă călăreți ce-au fost trimeși după el, au spart în gol.

Împěratal în dorința de a șci că ale cui pot se fie niște dobitoce atât de cuminte, se pune și trimete anume omeni încređuți, din casă 'n casă, să cerce dōră pot află ceva. Și omeni aceia, șciău de ce să se țină

»De ve 'ntōrceți așă cum plecați, să șciți, că nu ve stă capul unde ve stă ei ve stă capul la picioare, asta bine să v'o 'ncreștați!« — le dice 'mpěratal.

În chipul acesta urmând, n'a fost cine șcie ce lucr mare a găsi pe Busioc la baba ceea. Acesta ăncă nu se codeșce mult, făr se duce cu ceea la 'mpěratal. Acolo apucând la povești fiind că vorba vorbe-aduce, Busioc spune, că el e omoritorul bălaurului, precum și celelalte pătānii ale lui, pe care avusei cinstea a vi-le spune și eu așă după cum me slugeșce mintea ce-o am. Fėta întăria și ea din parte-i cele țise de el, încât pentru bălaur.

Țiganului dă a-i mirosi, că pe-aci numai e de el, dar dracul îl îndemna să se pună cu fecior năzdravān! Atăta i-a mai trebuit și lui! Busioc vėđend una ca asta, numai perde vremea, făr îl dă pe mână cănișorilor lui: »N'aude, N'avede, N'a-greu-ca-pământul! Prin-deți-! rupeți-! mici fărime faceți-!« Căt ai da odată, mult de dōuē ori, cu amnariul în cremine, țiganul eră 'ntins în tôte părțile și rupt numai bucățele ca vai de capul lui.

Din țiuva aceea Busioc nu s'a mai depărtat de loc dela palaturile 'mpěrătești. S'a pus ș'a trimes numai decăt după mă-sa și după Măgheran.

Până să sosescă aceia, până una altă, ei trimet vorbă la 'mpěratal vecin — numai țin minte cum l'a chemat, de aceea decăt să grăiesc minciună mai bine tac — cu 'ntrebarea, decă-i de mărīt fėta lui și are de gând s'o dee dup'un fecior năzdravān, cu numele Măgheran, venit de pe celalalt terēm? Împěratal cela nu șciă țiuva și cėsul, când aveau s'e-i pice pețitorii. Așă-i meniseră fetei ursitōrele, când aceea a vėđut dintăi sōrele, că 'n vrēstă de șese-spre-dece ani se va duce după un voinic năzdravān cu pěrul de aur. Șese-spre-dece ani i 'mplinise acum de câte-va țile și împěratal asta bine ș'o încreștase, căci ursitōrele nu mai nu pot să greșescă!

Și dincōci și dincolo, încep a se gătă de un uspeș, care să țină cu lunile 'ncheiate.

Au sosit Măgheran cu mă-sa. Vėđendu-se tinerii cu toții s'au și îndrăgostit unul într'altul până după urechi. N'a remas decăt să se cunune. Atăția lăntasi au mai fost acolo, că și ađi imi ține urechile de tāră-boiu cel mult ce s'a făcut. Mesele erau mai lungi decăt ogașă carului, ier colacii căt rōta morii. De măn-cări și beuturi nu mai pomenese, că îndată-mi slobode gura apă.

Dup'acestea me băgai într'o olă spartă

Și ve spusei povestea tōtă;

De mi-ți scōte cu vr'un cuiu,

Pōte ca să ve mai spuui.

Gr. Sima a lui Ion.

Monumentul din Prisaca și din Iași.

(Încheiere.)

De acum aflăm pe Mihaiu Racoviță în țilnică corespondință cu Turcii și ungurul Nicolai Beresény (Raportul lui Barbu Brailoiu cătră Steinvillie dintr'a 19/6

1717, Hurm. f. 185), spre a intra în Ardeal. Cum se vede din acest raport citat, Mihaiu Racoviță se gândi după eliberarea Moldovei la atacarea nemților chiar în țera lor. Turcia nu se arătă pre înțelesă cu acesta expediție, fiind ocupată la Belgrad cu preparările spre o luptă decizătoare cu austriacii. Ea ansă poronci principelui Moldovan cât și caimacamului din București, lui Ienachi Maurocordat, „de a intra singuri în Ardeal”, despre ce înștiințază pe îndată caimacamul Ienachi Maurocordat prin scrisoarea dintr'a 21/5 1717, Hurm. f. 176 pe generalul Steinville, dicend, că „i-au scris reședintele din Adrianopolea, cum înaintea principelui Moldaviei au sfătuit Turciei, ca să trimetă armata în Ardeal și că singur s'a împreună cu o armată, de ce a și căpălat poronca de a merge singur; el a trimis pe tabelarii sei la Portă, și acū a venit și mie poronca” (Hurm. f. 176). Beresény se duce la Isaccea (raportul generalului Steinville dintr'a 25/5 1717, Hurm. f. 176) și pașa din Braila Cavugal Sultan trece cu oștea sa la Hotin, unde se află Forgach, Talaba ș. a. (Raportul lui Tiede dintr'a 27/5 1717, Hurm. f. 176). Mihaiu Racoviță se înarmetă și așteptă în Iași pe hanul tătarec cu Budjeadecki, spre a intra prin Câmpulung în Ardeal și Ungaria.

În urmă adestă și Turcia la planul lui Mihaiu Racoviță, de a atacă pe austriaci în partea stângă și în spatē. (Raportul lui Rosetti din maiu 1717, Hurmuzachi, t. 178).

Armatele invasionarie din Moldova și Muntenia precum și ordele țatere și turceșei aveau de a se împreună în Ungaria cu armata turceșcă dela Belgrad. (Neculcea. f. 393).

La Botoșani se împreună Mihaiu Racoviță, după Neculcea, cu Sultanul Calga din Bugeac, a cărui armata numeră după raportul german dintr'a juni 1717, (Hurm.) 10,000 de omeni, și cu Colceag dela Hotin, care avea 1000 de omeni și cu Bașa Benderenzi. Oștea invasionară a lui Mihaiu Racoviță numeră după raportul austriac dintr'a juni 1717 în totul 60,000 de omeni. (Hurm., f. 189).

Mihaiu Racoviță are Câmpulungul (raportul căpitanului Lessel dintr'a 1/6 1717, Hurm. f. 179—180) și rețetă mănăstirea Casin (scrisoarea mareșalului Steinville (cătră plenipotențarii imperiali dintr'a 14/5 1718, Hurm. f. 212). Tocmai când se află Racoviță lângă Baia la granița Ardealului, îl observă căpitanul Demetra din Rodna, care înștiințază pe îndată pe spanul dela Maremuș și Solnoc. (Raport. t. a. lui Lessel). Armata austriacă preșerată rar prin nordul Ardealului n'a știut nimic de expedițiunea lui Mihaiu Racoviță, și cum ni vine a crede, chiar pre târziu s'a înștiințat comanda generală a aripei stânga germane de expediția lui Racoviță prin spionii sei, cari, trebuie se dicem erau așa de bine instruați în resbelul acesta de tôte mișcărilor armatei inimice.

Racoviță intra cu tôte armata sa peste munții Mestecaneșce și Suchardul lângă Rodna în Ardeal, devastând tot, ce găsi în cale. (Inscripțiunea dela Vama). Lângă Bistrița prinse Mihaiu Racoviță pe un curier al generalului dela Sibiu cu o scrisore cătră comandantele orașului Bistrița, din care află, că Turcii fură cumplit bătut la Belgrad și austriacii chiar gata de a intra în Bosnia.

Mihaiu Racoviță vedend planul seu nimicit, de a se împreună cu Turcii în Ungaria, se întorse cu Colceag înapoi în Moldova. Tătarii însă apucară prin Maremuș, unde fură bătuti de Românii din Maremuș. Dice inscripțiunea de pe monumentul din Vama: „De aici s'au întors Tătarii prin Maremuș înapoi — și Tătarii au suferit mare bătae”.

Despre intrarea Muntenilor pe acelaș timp în Ar-

deal, n'avem nici o știre. România mică (Oltul) eră ocupată de cătră nemți și în Bucureșci domniă Ienachi Maurocordat, care eră dedat cu totul lor. Dela densus avem numai o relațiune cătră generalul Steinville, despre care am vorbit sus, că i-a venit poronca dela Portă, de a intra în Ardeal cu Turcii.

Despre invasiunea asta a lui Mihaiu Racoviță trătează inscripțiunea dela Vama din Bucovina.

Împărăția austriacă luă forțe de rău invasia lui Racoviță în Ardeal, ea-l priviă de rebel. Eugen de Savoia scrie lui Steinville intr'a 24/9 1717: „Rebelii au intrat în Ungaria și Ardeal. El n'a fost nici odată de opinia, de a ocupă Moldova, căci ea n'are nici un loc, ce s'ar putē ținē, și de altă parte e pre cunoscută situațiunea Hotinului și țerilor megieșe tătareșci; el e de opinia, ca printr'o invasiă în Moldova și devastarea țerii și mai ales a capitalei ei, se i se arete, că nu se priveșce așa de egal devastarea țerilor împărăteșei, afară de ar plăti ore-care sumă de despăgubire”. (Hurm. f. 200).

Planul acesta nu remase necunoscut lui Mihaiu Racoviță, pe care vedem în tot decursul acestui resboiu bine informat de tôte, ce priveșce pe Moldova.

În Iași se și născu dintr'o vreme o mare panică, lătindu-se fama, că se apropie o oște germană din Ardeal. (Raportul baronului Martens cătră Eugen de Savoia, dintr'a 16/2 1718). Turcii și Tătarii au părăsit Hotinul, lăsând numai câte-va sute de Ianicieri sub comanda lui Colceac. Mihaiu Racoviță eră silit se ceră ajutor dela hanul tătarec din Chilia, care i și trâmise îndată 6000 de omeni. Acești tătari se întorseră însă înapoi, când se adevēri, că fama eră falsă.

Între aceea a și început între Turcia și Austria pertractările de pace, de și Rákóczy stăruia pe la Francesi, ca să se continue resbelul. De o invasiă germană în Moldova nici nu putea să fie acū vorbă. Cu tôte că Austria a fost silită de a părăsi Moldova, unde a perdut tôte întăriturile, ce le au retezat Românii, în Moldova nu posedea ea nimică după dișa ensași a principelui Trautsohn, cătră Carol VI dintr'a 22/9 1717, Hurm. f. 195, ceru ea totuși prin plenipotențarii sei din Moldova. Rodna și Dorna, districtul Câmpulungului până la satul Comăneșci (astăși în Bucovina) cum și partea Moldovei până la tērgușorul Frange lângă Focșani, împreună cu salinele Ocna și cetatea Nēmțul. La cererea cedării apusene a Moldovei Austria eră condusă de următorele motive, desfășurate în scrisoarea generalului Steinville cătră plenipotențarii împărăteșei dintr'a 14/5 1718:

„Din cauza comunicățiunii și spionării Bugeacului s'ar recere ocuparea Rodnei și Dornei, unde-i triplum confinium Moldovei, Maremușului și Poloniei, împreună cu districtul Câmpulung. În resboiul acesta s'a ocupat de cătră noi cetatea Nēmțul. În Csik duce o tre-cătore tare lată din Gimeș, unde în intrarea din Ardeal în Moldova se vede dela un castel Rudera, unde din timpuri trecute trebuia se fi esistat o întăritură; în vecinetatea tot aceea se țin anteposturile și străjile nōstre și se numeșce afară de acestea pe pământul Moldovei un sat Comanest, pe care a-l trage în granița noastră, ar fi cu mare folos. În Haromsek se află drumul cel mare din Oitos și Perekz, care e pasabil cu care și are pe partea Moldovei mănăstirea Casson, ocupată iernă trecută de cătră noi, și apērată voiniceșce de un oficier german contra unui atac indoit și zădarnic a unei glōte de câteva mii de Tătari, amestecată cu Moldoveni, care însă, când am găsit de bine după împregiurări de atuncea de a ne retrage vēra, au retezat'o Moldovenii; locul acesta ar fi însă un tērg mare numit la Frange, prin care dela neindepărtata mănăstire Soffesa, care e tare întărită cu ziduri și dela o altă

mănăstire. Daslov, s'ar fi acoperit ciferite drumuri, și intrări atât în Ardeal cât și spre Muntenia. Acest la Frange e două mile situat dela Focșan, care loc aparține jumătate la Moldovă, jumătate la Muntenia și e despărțit printr'un riușor în două. Dela Soffesa se află 3 mile îndepărtat salinele moldovenești, care sat se numește Oena, și cel de acolo rezultând donum naturale a sarei se transportază până la Dunăre, de unde pe apă mai departe în Turcia, și e una din cele mai considerabile venituri ale principatului Moldovei. Tote aceste locuri sunt dela granița Ardealului cel mult 4 mile de îndepărtate, afară de castelul Némțul, la care trebui de făcut 2 zile de călătorie, și e cu minte a indica, ce folose s'ar procură prin tragerea lor în granițele noastre (Hurm. f. 215).

Turcia se opuse într'un mod categoric la cedarea Moldovei apusene, și dedu consimțământul ei numai la cedarea celor 5 districte din Muntenia. (Raportul plenipotențiarilor imperiali dintr'a 19/6 1718, f. 225).

Pe când Muntenia trimise atuncia o deputațiune cu un memoriu la împăratul Carol VI spre a fi încorporată cu Germania, cerând numai denumirea de domn al lui Georgie Cantacuzen, păstrarea demnității voivodului și privilegiilor și libertăților clerului, boerilor și particularilor, la ori ce introducere în politico, militari, economico și provinciali întrebarea stărilor (hotăririile consiliului imperial de rebel dintr'a 27/5 1718), stringea Mihaiu Racoviță în Iași mereu la ôste spre suprinderea împărăției, având pe lângă 5000 de Moldoveni strinși în Iași și 7000 de Tătari în Bêlad (scrisoarea lui Tiede către Steinville dintr'a 30/6 1718, Hurm. f. 230). Ungurii se mișcă, ei încep a se adună la Hotin, cărora i-a dat pașa dela Hotin spre locuință o particică de țără lângă districtul Cernăuțului. Hanul Tătarilor stă în Bugeac, așteptând poronca, de a vini întru ajutor. (Raportul germ. dintr'a 2/7 1718).

Austria vedând rezistența Turciei contra cedării Moldovei apusene cum și inarmările lui Mihaiu Racoviță, nu mai insistă la cedarea ei, ci se mulțamește cu cele 5 districte oltene.

După încheierea păcii între Turcia și împărăția austriacă trecută conducătorii rebelilor Moldoveni Vasilie Ciaurul și Velicico Sulgerul din Ardeal în Muntenia, unde și muriră. Mihaiu Racoviță confiscă moșiile lor, dăruindu-le boerilor bine meritați pentru patrie, dîcînd: „Cei ce au pribegit cu Moscalii, au venit o împărăție, și s'au hainit cu domn cu tot; deci li se cade să li se dea moșiile întorcîndu-se la mila împărăției. Ier acești, ce s'au închinat la cătane, cătanele au fost niște tâlhari”. (Neculcea, Let. II, f. 398).

De ne reamintim acū la finea istorisirii acestui rebel îndelungat la columnele comemorative ale lui Mihaiu Racoviță din Iași și Vama, trebuie să dîcem, că ele conțin o istorie interesantă a unei epoci române, și mai ales a curții moldovenești. Monumentele acestea nu ni apar acū atât de neinteresante, de neistorice, că ar merita uitarea și desconsiderarea contimporanilor.

Dionisiu O. Olinescu.

Boerul și diregătoriul de curte.

— Snovă. —

Bêtrânii — din care tot mai afii câte unul, ici colea dând de rușine toate necazurile vremilor trecute — spun, că și mai de mult domnii cei mari duceau zile dalbe cu ani încheiați, prin cele țeri străine.

Pe la căminele lor mai dau numai când le eră pun-gu sleită; ori decă punîndu-și sănătatea la fum remă-

neau gârboviți și cu sufletul abia călduț, de-ți eră tēmă să suflă cătră ei ceva mai tărișor, nu cumva să sbóre, ca un fulg de zăpadă.

Dar dreptul lui Dumneșeu! când acasă, pe sēmă-ți, mii de brațe oțelite muncesc cu iernă cu veră, făr' a le plăti o para frână măcar, — poți face benchetuieli de cele moțate, numai să nu te pré stringă șêrpariul.

Un boer de aceia, de care ne fu vorba acum, venind el șcie din ce fel de pricină, la curțile sale, află că diregătoriul moșilor sale s'a făcut putred de bogat decând nu s'a fost vedut cinstitele obraze.

N'a trebuit să-și frămante biet mîntea ce-avea, tocmai mult, pentru ca să afle, că diregătoriul s'a îmbogățit de pe spinarea lui, firește pe căi strimbe.

Să hotări dară, ca totă agonisirea acestuia să i-o iee.

Boerul adună întrégă curte și spune, că diregătoriul purtându-se așa cum nu se cade, i ia totă averea și pe el, îl dă pradă vespilor, țințarilor și altor jigărăni, ca acelea să-și sugă sângele după cum a făcut și el cu Măria sa boerul și cu supușii Măriei Sale.

„Deci desbrăcați-l și ungîndu-l peste întreg trupul cu miere de stup, îl legați țepăn în plopiștea de lângă rîu”, — dîce boerul.

Cât ai dîce: „Fă-te 'ncelea!” și porunca i eră îm-punită cu sfințenie.

Acêsta s'a întemplat cumu-i ađi pe la aprîndul cel mic.

Ca mîne pe la amêdi boerul trâmite pe un servitor să vedă decă diregătoriul ș'a dat sufletul ori pôte tot mai chinue.

Când colea diregătoriul negru de vespî și de țințari, că nu eră chip să pui vêful acului măcar, făr a da de-o blăstemată de muscă. Servitorul, din întem-plate, eră un om cu inimă muierescă.

Hai s'alunge vespî și țințarii; dar diregătoriul îl oprește a face una ca acêsta, „căci, dîcea el, jigărăniile aceste sînt acum sătule și mai mîncă și nu pré, alungându-le însé, vor veni altele rupte de fôme, cari m'or face, că 'n câteva cêsuri să remân uscat ca iêsca”.

Nu-i nevoie să ve spun, că servitorul a ascultat ruga diregătorului, căci vedea și el, cum muștele cele flămînde sburau roiu în giurul lui, dar n'aveau loc unde să se așede. Cele sătule ierăși avea atata minte, ca să nu-și părăsescă locul, unde vedea că are cele trebuie.

Cu inima sângerată, cum să dîce, merge servitorul înderept la boer și-i spune ce-a pățit din fir în pîr. Boerul mai trîgîndu-și sēma nițel, își dîce: „Mēi d'apoi c'asta, diregătorul, încă e sătul acum ca și muștele de pe el, și puțin am să me cunosc din ceea ce-a pune pe sēma sa; alungându-l însé m'oiu pomeni cu un lipit pămîntului de sêrac. Pân' ce ș'a face ș'acela casa, casă și mēsă, va trece multă apă pe Dunăre și eu cine șcie la ce m'oiu tređi”.

Porunci să deslege ier pe diregător și-l aședă 'n pânea de mai nainte.

Gr. Sima a lui Ion.

Isus la fântână.

— Veđi ilustrațiunea de pe pagina 173. —

Ilustrațiunea din nr. prezintă înfătoșeză unul din momentele cele mai frumoșe din viața Mântuitorului nostru Isus Christos.

Fiind insetat, s'a dus la fântână, unde a cerut apă de beut dela o samaritenă.

Convorbirea lor despre isvorul vieții vecinice, este o dulce și sfântă mîngăiere a spiritelor creștine.

I. H.

SALON.

Sesiunea Academiei Române în 1883.

Ședința XIV publică la 30 martie (11 apr.)

Dl Alecsandri face lectura noului sale piese: „Fântâna Blandusiei”, comedie în trei acte și în versuri, ascultată cu cea mai mare atențiune și aplaudată de numerosul public, în care și câteva dame, dintre cari remarcăm pe dna Sturdza, și de membrii Academiei prezenți.

Ședința XV în 31 martie (12 apr.)

Dl Quintescu anunță depunerea pe ședința de mâine a raportului comisiunii răspunzând la raportul secretariului general.

Ședința XVI la 1/13 aprilie.

Dicționarul dlui Polysu. Asupra petițiunii dlui dr. Polysu, relativă la cercetarea dicționarului său româno-german, după o discuțiune, în care dnii Quintescu, Hășdău, Babeș, Alecsandri, Maniu, Roman, Ionescu și Barițiu susțin, că Academia nu este chemată și n'are timpul material d'a lua asupra-și o asemenea sarcină; iar dnii Ștefanescu, Ghica și Aurelian cari sânt pentru satisfacerea dlui dr. Polysu și trimiterea lucrării sale în esaminarea secțiunii literare; se primește acesta din urmă a opiniune.

Codicelul Voronețian. *Dl Sbiera* aduce la cunoștință terminarea fotografiei codicelui Voronețian și cere a se plăti fotografului contul lucrării. Se aprobă.

Respons la raportul secretariului. *Dl Quintescu* cețeste proiectul de respons la raportul secretarului general de deschidere a sesiunii actuale. Se va debata în ședința de luna următoare.

Ședința XVII la 2/14 aprilie.

Dicționarul dlui dr. Polysu. *Dl dr. Polysu* prin o adresă cere să i se restituie dicționarul româno-german. Se decide a se satisface.

Dl Maniu secretariul secțiunii istorice dă lectură procesului verbal al secțiunii unite istorice și literare din 29 martie. Academia ia în dezbateră acest raport pe puncte:

Lucrarea dlui Marienescu despre Mitologia românească. *Dl Sion* arătă, că fiind bolnav a lipsit la deliberarea secțiunii, se 'ntrebă dacă avem mijloce pentru tipărire, de oră-ce 10 mii preveduți în buget pentru Anale nici nu ajung. Ca membru al comisiunii bugetare dsa amintește, că sânt deja alte lucrări cari au a se tipări, precum traducțiunile terminate din autori latini. *Dl Babeș* amintește, că *d. Marienescu* a prezentat lucrările sale în cestiune de mai bine de doi ani. Trebuie să ne preocupăm de buget. Dar nu se cuvine, să nu facem nimic cu memoriile primite. Fiind însă că de s'ar publică a dlui Marienescu în Anale, acele ar eși pré voluminoase, dsa propune să se facă o edițiune mică populară, spre mai lesnea răspândire în public. Cu toate aceste nu refuză ca Academia să vedă întâiu cum stă cu bugetul, ca să nu dea o conclusiune numai teoretică. Deci propune amânare. *Dl Ghica* combate amânarea, căci a se lăsa dezbateră acesta la ocaziunea regulării bugetului este numai a îngreună votarea acelu buget; să se decidă, tipări-se-va au nu

opul dlui Marienescu și când va veni rândul înscrierii la buget, de nu vor fi bani, se va amâna tipărirea lui. *Dl Sion* nu vré să deie voturi de desiderate numai. Dacă cartea este utilă, întrebarea revine la buget. *Dl Maniu* se unește cu procedarea indicată de *d. Ghica*; Academia să primască propunerea secțiunilor unite, fără d'a se ocupa de buget. *Dl președinte Maiorescu* pune la vot amânarea propusă de dnii Babeș și Sion, și ea se respinge cu mare majoritate, după care Academia continuă discuțiunea asupra cestiunii. *Dl președinte* întrebă dacă *d. Marienescu* urmează a se beneficia de remunerațiune prevedută în regulament? *Dl Maniu* esplică, că autorul se mulțamește drept totă remunerațiunea, cu o 100 de esemplare imprimate din opul seu. După ore-care discuțiune, se primește propunerea dlui Hășdău ca opul să fie tipărit deosebit de Anale în 500 esemplare, din cari 100 se vor da ca recompensă autorului.

* *Baladele Novăcesci.* *Dl Hășdău* presintă Academiei 30 de balade despre Novac, culese tot de *d. Marienescu*, pe care le-a aflat de un gen cu totul deosebit. Dsa propune să fie publicate, după modul cum s'au hotărât a se publică colecțiunea Iarnik Bârsean; *d. Marienescu* le însoțise de note voluminoase, cari însă au a rămâne afară din publicațiune, se va indică însă provenința baladelor și variantele. *Dl Alecsandri* primește ca Academia să continue a publică culegerea de cântece populare, dar cere ca și cântările lui Novac să treacă prealabil prin cercetarea secțiunii, spre a se vede de nu s'a introdus în ele alterațiuni de forme ori de vorbe, contrarii genului românesc? *Dl Babeș* credea, că *d. Hășdău* a referit despre baladele Novăcesci, în deplină înțelegere cu *d. Alecsandri*, care eră al doile membru din comisiunea însărcinată cu cercetarea lor acum doi ani. Academia votază publicarea colecțiunii, după ce va fi aprobată și de *d. Alecsandri*.

Alegerea de membrii. După aceste se procede la alegerea membrilor propuși ca corespondinți și onorari. Membrii onorari se aleg dnii: Nicolae Hurmuzachi, Petru Grădișteanu, D. Sella președintele Academiei Dei Lincei din Roma, și Ludovic Haynald arhiepiscop-cardinal din Calocia, acest din urmă cu 19 voturi din 23; membru corespondinte se alege *d. Grigorie Bengescu*, autorul bibliografiei în limba francesă a lui Voltaire.

Herodot. *Dl Papadopol-Calimach* cere tipărirea traducerii din Herodot, pe care *d. Dim. Ghica* o are deja terminată. Academia decide să aibă în vedere cestiunea la buget.

Ședința XVIII la 3/15 aprilie.

Cestiunea Meyer, care a solicitat dela Academie informațiuni despre mișcarea istorică română mai nouă. După o discuțiune lungă, ca ore de-adreptul lui să i se trimită datele necesare seu prin *d. Schwicker* din Budapesta, numit de dânsul referent al seu, Academia decide ca să se trimită de-adreptul o scurtă dare de semnă făcută de secțiunea istorică.

✓ *Cestiunea dicționarului.* *Dl Alecsandri* amintește, că Academia a fost luat deciziunea facerii prealabile de glosare după cărțile vechi ce ea le publică. *Dl Alecsandri* se întrebă câți ani va trebui să aștepte publicarea dicționarului? 20-30 ca să le avem pe toate? *Dl Alecsandri* cere ca Academia să se pună pe lucrul dicționarului cu elementele ce le avem astăzi, lăsând urmașilor datoria de a completă lucrarea noastră!

Dl Quintescu dorește să vedă realizarea dicționarului, dar i se pare că adoptând părerea dlui Alecsandri, Academia va merge numai în zig-zag. Dicționarul proiectat de dnii Laurian și Maxim nu a putut fi aprobat de Academie, din considerațiuni limbistice, de și presinteză un avut material. Pentru acesta s'a hotărât

rit să se publice cărțile vechi mai întâiu, amu făcut sacrificii pentru această; apoi cum vor rămâne publicațiunile întreprinse de Academie prin dnii Hășdău și Odobescu? Să se aștepte terminarea tipării cărților vechi, cu atât mai mult, că nu sîntem înțelegi asupra grafiei și a formelor limbei; apoi cum este posibilă redactarea dicționarului fără asemenea înțelegere? Unii din noi dic d. e. „completamente“, eu nu dic așa. Dl Maiorescu întrebuintează când pe „iune“ când pe „ie“; alții dic „năciune...“ Care din forme este bună și care trebuie să rămână? Dl Quintescu propune deci amânarea lucrării dicționarului la sesiunea viitoare și până atunci Academia să se înțeleagă asupra morfologiei limbei.

Dl *Alecsandri* demonștră, că noi avem deja o ortografie a Academiei și ea ori cât de necompletă și de neperfectă ar fi, recunoșce această ortografie. Obiecțiunea dlui Quintescu este înlăturată, pedecile sînt numai imaginari, ier obligațiunea Academiei către public e reală. Prin urmare cu ce avem deja adunat din cărțile vechi publicate să se procedă imediat la lucrare.

Dl *Urechia* arătă, că a fost unul din promovătorii aducerii de exemple din cărțile vechi la fie-care vorba din dicționar. Nu înțelege însă amânarea lucrării până la terminarea publicațiunii cărților vechi. Membrii comisiunii lexicografice pot consulta direct cărțile și manuscrisele vechi din biblioteca noastră și a nu mai așteptă tipărirea lor. Așa se și procedase la început. Dl Urechia însuși avusese însărcinarea care a și realizat-o, de a estrage cuvintele însoțite de exemple din unele cărți vechi. Dl Urechia intimpină obiecțiunea dlui Quintescu în privința morfologiei, că în dicționar se pot pune toate formele în us. Se va scrie deci „națiune“ și se va esplică că unii dic „nație“ și alții „năciune“.

Dl *Sbiera* a fost de față la urzirea dicționarului. Pentru că nu a aprobat tendințele primei comisiuni, nu a participat la acesta lucrare. Dicționarul nu are să cuprindă alt ceva, decât cuvintele întrebuintate din vechi până astăzi, dându-li-se înțelesul divers ce l'au avut în decursul timpurilor. Relativ la diversitatea de forme ale cuvintelor, dl Sbiera ca și dl Quintescu, cere să se inserie în dicționar toate formele usitate, fără ca Academia să se pronunțe pentru una anume, căci s'ar pute ca publicul să nu o primescă. Publicul este care stabileșce cu succes morfologia. Noi să ne mărginim a culege cuvintele și a le da înțelesul ce au avut și care au. Numai astfel dicționarul Academiei va fi cu adevărat dicționarul limbei române. Dicționarul publicat ca proiect nu este al limbei noastre. Cât pentru ortografie, Academia a hotărit pe a sa și deci nu există pedică pentru lucrarea imediată a dicționarului.

Dl *Quintescu* se sfieșce a luă cuvântul față cu un bărbat de autoritate ca dl Alecsandri, dar o face pentru că nu a fost înțeles bine. Nu se opune la grăbirea lucrării dicționarului, numai obiecțiunile ce a adus i se par valide. Nici membrii comisiunii lexicografice nu sînt înțelegi între ei: serie-vor „constituție“, „constituțiune“ sau „constituțiune ori constituțiune“. Ar fi posibilă lucrarea, decât s'ar fi hotărit ca dicționarul să mērgă până la 1830, însă se cere să fie și al limbei de azi. Apoi dsa nu admite publicarea cuvântului în multe vorbe. Pentru acesta cere amânarea lucrării până la sesiunea viitoare, ca până atunci membri să se pună în raport în privința gramaticii și a morfologiei.

Dl *I. Ghica* se uneșce cu dl Alecsandri, Urechia, Sbiera. Dlui arată, că sistemul propus de dl Quintescu a fost pus la încercare de atâția ani și s'a dovedit nepractic. Să încercăm așa dar cu sistemul celalalt, și deci să nu mai așteptăm, că am așteptat destul opt ani

de zile. Ar fi a ne da un brevet de incapacitate. Decă chiar ar fi să scriem un cuvânt în 20 de forme, să se scrie în dicționar și fie-cine va usă pe aceea care va voi, limbele se fac de timp. Amintiți-ve istoria dicționarului Academiei franceze! Nici astăzi acel dicționar nu este perfect și un simplu om privat, Littré, a făcut mai bine decât Academia. Să nu mai perdem timp ca să pățim ca dēnsa. Comisiunea să lucreze înainte fără a mai așteptă tipării de alte cărți vechi.

Dl *Maniu* recunoșce, că avem o datorie urgentă către societatea română, căci principala menire a Academiei este a face dicționarul. La preocupățiunile morfologice ale dlui Quintescu, dl Maniu aduce exemple concrete dela alte popore. Francesii, spaniolii, italienii etc. n'au așteptat stabilirea formelor morfologice ca să se dea dicționarul. Deci propune ca cu un moment înainte să pășescă Academia la lucrare, cu atât mai mult că cele mai multe cuvinte au o formă stabilită și că avem o ortografie determinată de Academie. Mai târziu se vor aduce acestei lucrări modifiicațiunile necesarii.

Dl *Ștefanescu* cere ca dicționarul să se redacteze și să cuprindă cuvintele usuali.

Dl *Roman* e de părere, ca dicționarul să se începă, dar și dl Quintescu aduce obiecțiuni serioșe, cari totuș nu esclud redacțiunea dicționarului. Avem haina, cugetări, numai este cam trențioșă și e trențioșă tocmai din culpa cărturarilor, care a băgat în cărți forme contrare firei limbei. Dsa ar dori deci numirea unei comisiuni paralelă acelei lexicografice, pentru ca să studieze formele limbei române. Nu există o națiune în Europa, care să fi studiat mai puțin limba sa decât noi; dicem „constituție“, pentru că nu o cunoșcem. Dicționarul proiectat s'a aflat pré radical, noi nu sîntem legați de el, dar me tem să nu cădem în extremitate opusă. Calea de mijloc ne este indicată, care ne va arătă că nu se cuvine să dicem „constituție“, ci „constituțiune“. Pentru acesta trebuie însă cercetări limbistice și nu se indoieșce dl Roman, că se va găsi o modalitate de apropiare între etimologiști și fonetisti. Dsa însuși doreșce grăbirea lucrării, insistă deci pentru numirea unei comisiuni, din care să nu se escludă omenii de specialitate, care să ficeze regulele morfologice, lucrând în paralel cu comisiunea lexicografică.

Dl *Ionescu* e mulțămît, că cestiunea a venit în debateri încă dela prima ședință. Comisiunea lexicografică ne-a adus un raport care trebuie să-l luăm în considerare; toate celelalte cestiuni sînt secundare, azi avem a da o direcțiune, soluțiunea o vom da-o când vom avé în mână cea d'antăie fasciculă din dicționar. Noi nu avem să facem, nici să transformăm limba, care e opera poporului. Pe când noi debutăm aci, limba se elaborază în parlament, în școle, în societăți etc. Dicționarul-proiect a croit vorba „națiune“, dar cine din public a adoptat-o? Să nu ne împedecăm de forme! Putem indică cu care din forme ne unim mai mult. Națiunea însuși e croitorul limbei sale, comisiunea nu are decât să clasifice materialul ce-i dă națiunea. Deci comisiunea să se apuce de lucru.

Dl *Babeș*. Cestiunea este cum să începem ca să nu cădem dintr'un extrem în altul? Proiectul de dicționar nu-a costat 125,000 lei, acum îl respingem. Altul ieră va fi respins, decât va fi făcut fără o prealabilă programă. De aceea cere numirea unei comisiuni, care să facă programa dicționarului.

Dl *Sion* nu admite un dicționar cu ori ce forme scălciate.

Dl *Barișiu* accentuază, că societatea academică s'a înființat anume pentru ca să compună o gramatică și un dicționar. Spre acest scop a oferit Zappa fondurile din cari s'au pus premii de 2000 galbeni. Au ur-

mat doi ani de lupte pentru ortografie; ne-am învoit cu sistema etimologică din limba românească. Laurian și Massim au început să facă dicționarul. Aprópe majoritatea erá în opozițiune cu lucrarea, totuș am dis: „Mergeți înainte!” La 1874 declarám, că proiectul este réu. Am ales o comisiune de cinci membrii, care se facă dicționarul etimologic. Acesta n'a putut se lucreze încă nimic. Dar publicul este impacient. Propune ca cestiunea se se transpună la secțiunea literarie, care se facă o programă.

Propunerea acésta se primește.

Cestiunea localului. Dl Ion Ghica luând cuvântul, sulevază cestiunea că Academia nu are încă un local corespunđător pentru ședințe și pentru prețiosul seu archiv. Propune ca Academia se trâmítă la ministrul de culte și în cas de trebuință la dl prim-ministru o delegațiune, care se-i arate situațiunea și se stăruiescă a se da și respective clădi Academiei un local corespunđător. După o discuțiune lungă, propunerea se primește și în delegațiune se aleg dnii: Ep. Melchisedec, V. Alecsandri, N. Ionescu, G. Barițiu.

Sedința XIX la 5/17 aprilie.

Dl Quintescu cetește lucrarea comisiunii, care a cercetat raportul secretariului general și mai tótă ședința se petrece cu desbaterea acelu raport.

Sedința XX publică la 6/18 aprilie.

Recepțiunea dlui Marienescu. Noul membru dl dr. At. M. Marienescu cetește discursul seu de recepțiune, vorbind despre Petru Maior, și analisând viața, activitatea, scrierile și operele lui. Publicul ascultă cu atențiune încordată lucrarea compusă cu multă îngrigire.

În numele Academiei răspunde într'un limbagiu elegant secretariul general dl V. A. Urechia, aplaudat de tot auditorul.

Cronică bucureșcă.

— 4/16 aprilie.

(Cea mai scurtă dramă. — „Lumea-nouă“ dramă de August de Villiers de l'Isle-Adam. — Cea din urmă serată 'nainte s'ărbătorilor.)

Mulțămítă venirii dlui Alecsandri între noi, scena și-avú și ea s'ărbătórea. Marti, Rosa magică făcú loc la Teatrul Național, lui Despot-Vodă, la a cărui represintațiune toți iubitorii de literatură erau față. Din publicul profan erau pré puțini, și puțini fiind la număr iubitorii de literatură la noi, înfățișarea salei erá destul de nemulțămítóre. Ietá numai ceea ce iertá pornirea societății dramatice cătră drame vechi și feerii încă și mai vechi. Acele, dramele, au tot: impușcături, otrăviri, esclamári ca: O Dumneđeu! o maica mea! în sfirșit acțiune de ajuns, ba pré de ajuns și mai mult de cât tóte aste, un sfērșit care nu se mai sfirșește până la óra unu și jumetate după mieđul noptii, cum bună-óră a fost duminécă la teatrul Dacia unde s'a jucat: „Îngropată de vie“ tradusă după „Le sacrilege“ drama lui Th. Barère. Actorii nu trebuie se uite că decă nici jocul artistilor, nici frumusețea spectacolului, nu ne obosese, apoi ne obosește lungimea acestui din urmă, cum nu trebuie se uite că astăđi când și distanțele s'au scurtat, piesele, fie ele și drame în cinci acte cu prologuri, epiloguri și tablouri, încă nu trebuie se fie lungi. Cum cel mai bun discours e cel mai scurt, așa și cea mai bună piesă e cea mai concentrată. Un cap de operă în acésta privință e drama lui August de Villiers

de l'Isle-Adam, pe care o reproducem aci în întregul ei:

O eróre fatală

séu

bărbatul nesocotit.

dramă.

PERSÓNELE:

Don Antonio.

Un tinér.) Personage mute.
O tinéră.)

Teatrul înfățișează o grădină plăcută. În fața scenei o bancă într'un boschet.

SCENA I.

Tinérul și tinéra.

(La ridicarea cortinei, ei șed pe bancă stringându-și mânele fără se grăiescă ceva. Privirile lor, arđtóre și langede tot de-odată, esprimă amorul fericit.)

SCENA II.

Aceiași, Don Antonio.

(Don Antonio se strecóră printre frunđet și se apropie de tinéra päreche. Ochii lui sânt încărcați de ură; hidósele sbircituri ale feței sale arétă gelosia. El trage un punnar, și lovește aprópe de-odată pe tinér și pe sóta lui cari cad fără se scótă vr'un țipét. Atunci omoritorul se plecá spre cele două cadavre cu o espresiune de crudă bucurie care, incetul cu incetul, face loc unor semne védite de suprinđere și de nemulțămire.)

Don Antonio.

M'am incelat!

(Se depártează. Cortina cade.)

Sfērșit.

După cum vedeți, acțiunea e în adevér rápide și puternică ier drama întrégă, care negreșit e cea mai scurtă din tóte câte s'au scris până astăđi, un cap-de-operă de concentrațiune. Iecă o piesă la care asistând, ori-cine póte fi pré sigur că nu va avea timp se i se uréscă.

*

Și nu o pénă de rénd este aceia a lui de Villiers de l'Isle-Adam, care a scris acésta piesă. Ea a adus mánúitorului ei mai mult d'ó frumósă isbândă. Drama acestuia „Lumea-nouă“ lucrată în vederea concursului care se deschisese pentru celebrarea independenței Statelor-unite ale Americii a fost coronată de Juriu. În februarie, anul curgétor, s'a jucat la Paris pe scena „Teatrului națiunilor“ cu cel mai mare succes „căci acésta dramă, đice un cronicar parisian, e superbă și plină de emoțiune. Dl de Villiers de l'Isle-Adam a realisat în chipul cel mai norocit programul impus concurenților: „o dramă intimă în care independința Americii trebuia se jóce un rol“. Asta nu erá tocmai ușor. Autorul însé a trecut peste greutate ca un dibaciu „fai-seur“. El a adunat în opera sa tóte elementele de interes cari puteau s'ó facă se reușească și a combinat fórte cu iscusință istoria cu ficțiunea. Autorul a pus față în față doi ómeni dintre cari unul, lord Cecil, însărcinat se apere drepturile Engliterei, înfățișează trecutul; ier cel d'al doilea, Stephen Ahswel, unul din capii insurecțiunii virginiene, luptă pentru libertate și viitor. Dar acești doi ómeni nu sânt numai vrajmași:

ei sînt și rivali, căci lady Cecil, care n'a luat de soț pe bărbatul ei de cât de datorie și care nu e nevestă lui de cât din nume, lady Cecil iubește pe Stephen, și lord Cecil, care sîrșise prin a se învoi la o despărțenie, refuză îndată se descopere acésta iubire. Atunci lady Cecil trebuie să tremure pentru Stephen, pe care bărbatul ei îl va urmări cu ura lui, și pe care ea vré să-l scape ori să-i dea cel puțin de veste despre primedija de care e amenințat.

„Ietă pentru ce ea plécă într'ascuns în America unde drama se desfășoră. Și lady Cecil e obiectul urei unei creaturi ingrozitoare, a unei bătrâne gelóse, mistress Andrews care, și dēnsa iubește pe Stephen, și care a jurat să pērdă pe rivala ei, prin ori-ce mijlóce, chiar cele mai selbatece și cele mai lașe. Ací e drama întimă care străbate întēplările politice ce se între amestecă și-i îndoiesc, ca să dīc așa, interesul și emoțiunea, fără să rupă unitatea de acțiune. În acelaș timp când America triumfă, lord Cecil, printr'o mōrte eroică, dă libertatea nevestei sale; mistress Andrews își primește pedēpsa crimelor ei cari sînt numeroase și cari ne face să ne cutremurăm într'un chip ciudat în timpul acelor cincii acte atrăgētore și teribile“.

Dl de Villiers este și autorul unui volum de novele intitulat: „Povești crude“.

Mercuri sēra a fost cea din urmă serată literară la dl Maiorescu, șirul lor întrerupēndu-se în vederea sērbătorilor Învierii cari s'apropie. Dl dr. At. M. Marienescu ne-a citit cu acēsta ocaziune mai multe fragmente din însemnata dsale novelă: „Regina stelelor“, fōrte interesantă din punctul de vedere al flōrei și mitologiei populare române. Apoi s'au citit mai multe poesii inedite din ale dlui Eminescu, ce vor apărē succesiv în colónele „Familiei“ și un quatren adresat dlui Alecsandri de dl Hășdēu care-și exprimă iubirea și admirațiunea cātră Horațiu al Romanilor și Alecsandri al Românilor. Dsa a binevoit a părăsi aceste versuri „Familiei“ și deci cetitorii vor avē în curēnd mulțămirea de a le gustă.

Coincidența dar pe care noi am relevat'o în cronica trecută, vorbind despre Valea Sabinei și lunca Mirceșcilor, se afirmă într'un mod strălucit prin aceste patru versuri ale distinsului autor al poemei „Rosvan și Vidra“.

A. C. Șor.

C e e n o u ?

Regele României se va rentōrce peste câteva zile la București. Regina nu se va întōrce decât în maiu; suverana română va petrece pân'atunci la Neu-Wied.

Prima licențiată în litere. Dumineca trecută a fost o sērbătoare pentru facultatea de litere din București. Atunci dșōra Maria Zaharescu ș-a susținut tesa de licență înaintea profesorilor Zalomit, Hășdēu, Francuđi, Urechia și Tocilescu. Subiectul tesei a fost: „Legiunile XIII geminā și V macedonică cu istoria municipiilor Apulum și Troesmis“. Tesa acēsta tipărită, într'un volum mărișor, conține un numer mare de inscripțiuni, este lucrată cu un adānc studiu epigrafic, care face onōre tinerei licențiate.

Piese teatrale. Cetim în „Romānul“, că comitetul teatrului Național din București a admis pentru repesintațiune două piese de Iosif Vulcan. Una este:

„Ștefan cel tinēr“, tragedie istorică în 5 acte și în versuri; cealaltă: „Mirēsă pentru mirēsă“, comedie în 3 acte. Ambele au să fie repesintate în stagiunea din tōmna viitoare. Pe temeul informațiunilor nōstre directe adaugem, că tragedia a fost cetită și recomandatā pentru repesintațiune de cātră dl V. Alecsandri.

Carnevalul din București s'a încheiat sâmbētă sēra printr'un bal strălucit dat de dl Grigorie Cantacuzen. În splendidele salóne s'a întrunit înnalta societate din București, între altele: principesele Ferdinand Ghica, Valentina Bibescu, Stīrbey, dōmnele Zoe Sturdza, Lili Balacean, Olimpia Lahovary, Lea Crețean etc. Regina seratei a fost dna Petru Grădiștean. S'a jucat și două piese franceze. La trei ore s'a servit un bufet somptuos. — Serata s'a terminat prin un cotillon elegant.

Amicul Junimei Române (Der Rumänische Jugendfreund), carte de citire în limba germană cuprindēnd subiecte literare și științifice luate din istoria și literatura română de dl Bergamenter, director de institut, a eșit la București. E prima carte de felul acesta. Se vinde pe la librării pe prețul de 2 lei exemplarul broșat și de lei 2,50 exemplarul legat cu scōrțe. Dl Bergamenter, merită tōte felicitările pentru acēsta carte întocmită de dsa cu multă pricepere.

Femei medici în China. Cea mai mare celebritate medicală din nordul Chinei este în timpul de față o frumósă tinēră englesă, Miss Howard. Chemată nu de mult timp la Tsiențin pentru a căutā pe baróna Li, soția guvernorului provinciei Li-Hung-Chang, tinēra doctorēsă a știut în scurt timp să se bucure d'o așa încredere din partea tutor în cât i s'a incredințat direcțiunea a două mari spitale, care sînt pururea pline cu pacienți. Miss Howard și mai multe alte tinere asistente, care au fost chemate de dēnsa din Anglia, se bucură de asemene d'o clientelă fōrte numerosă, care le aduce multă onōre, dar puține parale, de vreme ce Chinesii cu greu vēră mână în pungă.

Călindarul săptămānei.

Diua sept.	st. v.	st. n.	Numele sântilor și sērbătorile.	Sōrele resare	Sōrele apune
Duminecă	10	22	(†) Florile.	4 57	6 55
Luni	11	23	Mart. Antipa (denie)	4 56	6 56
Marti	12	24	Sf. Vasile	4 55	6 58
Mercuri	13	25	Mart. Artemon	4 53	6 59
Joi	14	26	Sf. Martin	4 52	7 —
Vineri	15	27	Ap. Aristarh.	4 52	7 1
Sâmbetă	16	28	Mart. Agapia	4 49	7 2

Treiluniul april—iunie începe cu numerul trecut. Dōmni a căror abonamente au eșpirat atunci, binevoiescă a le înnoi de timpuriu. Cei ce nu mai vor să fie abonați, sînt rugați a le înapoiā aceste numere, ca să-i ștergem din registrul abonaților. A conto nu putem trāmite foia nimenuia.

Redactorul foii nōstre se va rentōrce dela București zilele aceste. Anunțăm cu plăcere, că în timpul petrecerii sale în capitala României numerul colaboratorilor nōstri iērăș s'a înmulțit, căci a obținut pentru „Familia“ concursul spiritual al unor talente de primul rang în literatura română, precum cetitorii nōstri vor avē ocaziune a se convinge în curēnd.

Proprietar, redactor respunđător și editor: IOSIF VULCAN.

Cu tipariul lui Eugeniu Hollósy în Oradea-mare. Strada principală nr. 274.